

УДК 343.19 (477)

DOI: 10.26565/2075-1834-2021-32-08

РОЛЬ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ТА ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

Дунасва Т. Є.,

кандидат юридичних наук,
науковий співробітник
відділу дослідження проблем
кримінального процесу та судоустрою
Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України,
м. Харків, 61002, вул. Пушкінська 49
e-mail: dunayevate@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-00033710-1318>

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Закони та інші нормативно-правові акти в Україні приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ч. 1 і ч. 2 ст. 8 Конституції України). Конституційний Суд України (далі – КСУ) окрім тлумачення Основного Закону вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та інших нормативно-правових актів України, має інші повноваження відповідно до Конституції України. КСУ визначає норми закону, іншого правового акта такими, що відповідають (не відповідають) принципу верховенства права.

Метою даного дослідження є формулювання науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення якості чинного кримінального процесуального законодавства України з урахуванням Рішень Конституційного Суду України щодо Кримінального процесуального кодексу України.

Короткий зміст результатів дослідження. Рішення Конституційного Суду України є важливими для розвитку доктрини в кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві України. Необхідно відзначити, що чинний кримінальний процесуальний закон не визначає, до кінця, регулювання апеляційного оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування; не закріплює норми, згідно з якою запобіжний захід у виді тримання особи під вартою або домашнього арешту має вважатися продовженим у разі відсутності клопотань сторін про зміну або скасування такого заходу, позбавляє особу належного захисту від свавілля.

Висновки. Рішення Конституційного Суду України є важливими для розвитку доктрини у вітчизняному кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві. Скасування неконституційних положень Конституційним Судом України сприяє якості вітчизняного законодавства, реалізації правових принципів передбачуваності, верховенства права та пропорційності, ефективному захисту прав людини, є дуже важливим для подальшого підвищення ефективності судового розгляду шляхом дотримання розумних строків судового розгляду та забезпечення єдності судової практики. Рішення Конституційного Суду України здійснюють регуляторний вплив на здійснення кримінальної процесуальної діяльності, і є засобами усунення прогалин кримінального процесуального законодавства України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: верховенство права, пропорційність, рішення Конституційного Суду України, якість кримінального процесуального законодавства України, кримінальне судочинство.

THE ROLE OF DECISIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE IN ENSURING PROPORTIONALITY AND THE RULE OF LAW IN JUDICIAL PRACTICE

Tetiana Dunaieva,

Candidate of law, researcher,
Department of Criminal Procedure and Judiciary Research
Academician Stashis Scientific Research
Institute for the Study of Crime Problems
National Academy of Law Sciences of Ukraine
Kharkiv, 61002, street Pushkinska 49
e-mail: dunayevate@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-00033710-1318>

ANNOTATION. *Introduction.* Laws and other normative legal acts in Ukraine are adopted on the basis of the Constitution of Ukraine and must comply with it (Part 1 and Part 2 of Article 8 of the Constitution of Ukraine). In addition to the interpretation of the Basic Law, the Constitutional Court of Ukraine (hereinafter referred to as the CCU) decides on the conformity of the laws of Ukraine and other normative legal acts of Ukraine with the Constitution of Ukraine and has other powers under the Constitution of Ukraine. The CCU defines the norms of the law, other legal act as those that correspond (do not correspond) to the principle of the rule of law.

The purpose of this study is to formulate scientifically sound proposals to improve the quality of current criminal procedural legislation of Ukraine, taking into account the decisions of the Constitutional Court of Ukraine on the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Summary of research results. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine are important for the development of doctrine in criminal and criminal procedural legislation of Ukraine. It should be noted that the current criminal procedure law does not determine, until the end, the regulation of the appeal against the decisions of the investigating judge during the pre-trial investigation; does not establish a rule according to which a precautionary measure in the form of detention or house arrest should be considered extended in the absence of requests from the parties to change or cancel such a measure, deprives the person of adequate protection against arbitrariness.

Conclusions. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine are important for the development of doctrine in criminal and criminal procedural legislation of Ukraine. The abolition of unconstitutional provisions by the Constitutional Court of Ukraine contributes to the quality of domestic legislation, implementation of legal principles of predictability, rule of law and proportionality, effective protection of human rights, is very important for further improving the efficiency of judicial proceedings. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine have a regulatory impact on the implementation of criminal procedural activities and are a means of eliminating gaps in criminal procedural legislation of Ukraine.

KEY WORDS: rule of law, proportionality, decisions of the Constitutional Court of Ukraine, quality of criminal procedural legislation of Ukraine, criminal proceedings.

Вступ. Конституційний Суд України (далі – КСУ) окрім тлумачення Основного Закону вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та інших нормативно-правових актів України, та має інші повноваження відповідно до Конституції України. КСУ визначає норми закону, іншого правового акта такими, що відповідають (не відповідають) принципу верховенства права. Такі конституційні принципи як принцип верховенства права та принцип захисту прав людини перебувають у системному взаємозв'язку між собою та втілені в нормах Конституції України, якими, зокрема, визначається право на судовий захист [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання якості кримінального процесуального законодавства України, сталість та єдність судової практики, принципи верховенства права та пропорційності досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: Ю. В. Баулін, М. Гільдебрандт, Н. В. Глинська, В. В. Городовенко, Т. Є. Дунаєва, О. В. Капліна, П. А. Комар, О. І. Марочкін, Л. М. Москвич, О. М. Овчаренко, М. І. Панов, І. М. Панкевич, І. Д. Софінська, О. Г. Шило тощо.

У статті І. Панкевича та І. Софінської розглядається істотна та ефективна місія Конституційного Суду України, його визначна роль у конституційному судочинстві та продемонстрований вплив його думок і рішень на правову доктрину України [22, с. 77].

У статті Мірей Гільдебрандт (Mireille Hildebrandt) зазначається, що «право та верховенство права впроваджувалися шляхом складних стримувань і протидій, які забезпечують оспорюваність юридично релевантних рішень, готуючи таким чином основу для надійних, законних та обов'язкових рішень. Право полягає у координації взаємодії людей, забезпеченні того, щоб уряди ставилися до своїх громадян з однаковою повагою та турботою, забезпечуючи таким чином правову визначеність і справедливість» [21].

Метою даного дослідження є формулювання науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення якості чинного кримінального процесуального законодавства України з урахуванням Рішень Конституційного Суду України щодо КПК України.

Виклад основного матеріалу. Термін “доктрина (від лат. doctrina – вчення) кримінального права” означає відповідне збірне юридичне поняття, зміст якого становить цілісна система логічно узгоджених сталих (тобто визнаних) наукових ідей, поглядів, учень щодо сутності та закономірностей функціонування і розвитку кримінального права та законодавства, кримінального правотворення, практики застосування норм кримінального законодавства та їх удосконалення, а також відносно кримінальних правопорушень як негативних, суспільно небезпечних явищ соціально-правової реальності та покарання за них [10, с. 11].

Слід погодитись з М. Забарним, що «у механізмі подолання прогалин у кримінальному процесуальному праві важливе місце посідають рішення Конституційного Суду України і рішення Європейського суду з прав людини, які здійснюють значний вплив не тільки на законність здійснення кримінального провадження, його відповідність засаді верховенства права, а й забезпечують подолання прогалин [4] у праві, зокрема і кримінальному процесуальному, що обумовлює необхідність дослідження механізму формування слідчої та судової практики, спрямованої на правильне застосування норм кримінального процесуального права в умовах правової реформи, що триває» [6, с. 104]. Забезпечення належного балансу між інтересами сторін у справі свідчить про дотримання принципу пропорційності, зокрема про якість закону [20, с. 220].

Правові позиції Конституційного Суду України (рішення КСУ) як акт офіційного тлумачення Конституції України та кримінального процесуального закону, фактично змінюють зміст положень КПК України або надають їм нову офіційну та обов’язкову інтерпретацію [19, с. 102].

Як зазначає Ю. В. Баулін, кримінальний та кримінальний процесуальний закони можуть текстуально відтворювати окремі положення Конституції України, які при цьому будуть мати дуалістичну правову природу: конституційно-правову та кримінально-правову або кримінальну процесуальну правову. Але головна попередня умова забезпечення відповідності закону Конституції України — з’ясування суті конституційного регулювання певних відносин і використання галузевих засобів для втілення їх у текст закону згідно з предметом і методом кримінально-правового та кримінального процесуального правового регулювання суспільних відносин між державою та злочинцями, а також із жертвами кримінальних правопорушень [1].

Глинська Н. В. зазначає, що якість кримінально-процесуальних рішень є «оцінною категорією, яка означає порівняльний ступінь здатності правозастосовного акту виконати своє функціональне призначення в загальній динаміці кримінального провадження, задовольнити соціально-правові очікування від його реалізації відповідно до тих цілей і завдань, які ставились на момент його прийняття» [2, с. 565].

Під *якістю кримінального процесуального законодавства* ми розуміємо оцінну категорію, яка означає здатність КПК України та інших джерел кримінального процесуального законодавства України виконати свої завдання у кримінальному провадженні, задовольнити соціально-правові очікування від їх реалізації [9, с. 109].

Відповідно до п. 1 ст. 7 «Повноваження Суду» Закону України «Про Конституційний Суд України» [11] до них належить, зокрема: вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України тощо.

З моменту набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом (далі – КПК) України КСУ було винесено шість рішень щодо неконституційності (конституційності) окремих положень КПК України (2013–2021). Було проаналізовано, які норми Кримінального процесуального кодексу України були визнані неконституційними для недопущення порушення Конституції України та порушення прав і свобод людини.

Розглянемо рішення щодо неконституційності (конституційності) окремих положень КПК України.

Рішення КСУ від 23 листопада 2017 р. щодо неконституційності (ч. 1 ст. 8, ч. 1 та ч. 2 ст. 29 Конституції України), невідповідності положення третього речення ч. 3 ст. 315 КПК України щодо порушення права людини на свободу та особисту недоторканність. У рішенні було визначено, що заарештувати або тримати під вартою можна лише на підставі вмотивованого рішення суду; в законі повинні бути визначені їх підстави та порядок застосування та щоб відповідали судовій процедурі і принципу верховенства права» [12].

У рішенні КСУ від 24 квітня 2018 р. [14] визнано такою, що «не відповідає ч. 1 ст. 3, ч. 1 ст. 8, ч. 1 та ч. 2 ст. 27, ч. 2 ст. 28 Конституції України (є неконституційною), ч. 6 ст. 216 КПК України. На думку суддів КСУ, ієрархічне підпорядкування слідчих органів Державної кримінально-виконавчої служби України вищим посадовим особам Міністерства не здатне забезпечити дотримання конституційних вимог щодо незалежності офіційного розслідування кримінальних правопорушень, вчинених щодо осіб, котрі перебувають в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, оскільки така ієрархічна залежність нівелює процесуальні гарантії незалежності слідчого [14].

У рішенні КСУ від 13 червня 2019 р. суд визнав неконституційними, положення частини другої ст. 392 КПК України вимогам «ст. ст. 1, 3, 8, 21, 29, ч. 1 ст. 55 Конституції України, які не надають можливості окремого апеляційного оскарження ухвали суду про продовження строку тримання під вартою, постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення. Юридична позиція була сформульована на підставі чинної на той час ст. 129 Конституції України. Чинна редакція цієї статті передбачає забезпечення особі права на апеляційний перегляд справи. Положення ч. 2 ст. 392 КПК України щодо апеляційного оскарження про продовження строку тримання під вартою не гарантують особі ефективного судового захисту, не відповідають критеріям справедливості та співмірності (пропорційності)» [5, 17].

Як проголошено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якою передбачено право на справедливий суд, «не встановлено вимоги до держав-учасниць засновувати апеляційні або касаційні суди; там, де є апеляційні або касаційні суди повинен бути забезпечений ефективний доступ до них (§ 25 рішення ЄСПЛ у справі «Delcourt v. Belgium» від 17 січня 1970 р. та § 65 рішення ЄСПЛ у справі «Hoffmann v Germany» від 11 жовтня 2001 р.). Державі надано право встановлювати певні обмеження права осіб на доступ до суду; які мають легітимну мету, не порушувати саму сутність цього права, а між цією метою і запровадженими заходами має існувати пропорційне співвідношення (§ 57 рішення ЄСПЛ у справі «Ashingdane v. the United Kingdom» від 28 травня 1985 р., § 96 рішення ЄСПЛ у справі «Krombach v. France» від 13 лютого 2001 р.)» [16].

Як зазначають І. В. Гловюк та М. І. Пашковський, «практика діяльності КСУ останнім часом демонструє системне вирішення питань, пов'язаних із захистом права на свободу у кримінальному провадженні: йдеться про рішення про визнання неконституційним положення третього речення ч. 3 ст. 315 КПК України; положення ч. 2 ст. 392 КПК України щодо унеможливлення окремого апеляційного оскарження ухвали суду про продовження строку тримання під вартою, постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті; положення ч. 5 ст. 176 КПК України. Це, без сумніву, є позитивною тенденцією; разом із тим, ці рішення КСУ [12, 15-16] ставлять нові питання і перед законодавцем» [3, с. 228].

У рішенні КСУ від 17 березня 2020 р. [18] зазначається, що «відповідають Конституції України, положення ч. 5 ст. 190 КПК України «Ухвала про дозвіл на затримання з метою приводу», п. 1 ч. 1, ч.1 і ч. 3 ст. 309 КПК України «Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування» щодо заборони оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання з метою приводу.

Як зазначається у рішенні КСУ від 8 квітня 2015 р. № 3-рп/2015 [13] не може бути свавільним обмеження права на апеляційне оскарження рішення суду, воно повинно бути пропорційним та обґрунтованим.

Оскільки дотримання розумних строків, передбачене п. 7 ч. 2 ст. 129 Конституції України, то апеляційний перегляд судового рішення призведе до порушення розумних строків розгляду та вирішення по суті справи судом, що нівелює зміст права на доступ до правосуддя [18].

У рішенні КСУ від 17 червня 2020 р., послідовно формулюючи юридичні позиції стосовно змісту права на судовий захист, окремо зауважує, що «зміни до Конституції України відображають тенденцію до посилення конституційних гарантій щодо права на апеляційний перегляд справи та, відповідно, звуження розсуду законодавця в цьому питанні, що було втілено в новій редакції ст. 129 Конституції України. Конституцією України визначається право на судовий захист, зокрема у ч. 1 ст. 8 (принцип верховенства права) та у ч. 2 ст. 3 (принцип захисту прав людини). КСУ дійшов висновку, що реалізація конституційного права на судовий захист передбачає можливе оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади (положення ч. 3 ст. 307 КПК України не відповідають ч. 2 ст. 3, ч. 1 ст. 8, ч.1 та ч. 2 ст. 55, п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України). Встановлений законодавцем обсяг судового захисту стосовно оцінки бездіяльності уповноважених державних органів має забезпечити ефективність судового контролю, який має бути забезпечено під час розгляду відповідних питань хоча б у двох судових інстанціях: законодавець має запровадити такий обсяг судового контролю, що дозволяв би здійснити ефективний судовий контроль щодо відповідних питань та за наявності підстав надати особі можливість ініціювати початок кримінального провадження, а отже, надати їй реальний доступ до судового захисту» [17].

Рішення КСУ здійснюють вплив не лише на законність кримінального провадження, його відповідність засадам верховенства права, пропорційності, а й забезпечують подолання прогалин у праві, зокрема у кримінальному процесуальному. Правові позиції КСУ є ефективним засобом впливу на кримінальні процесуальні відносини, отже рішення КСУ забезпечують більш оперативне реагування на факти існування прогалин, нечіткості та суперечності законодавства щодо конституційних принципів і норм щодо прав і свобод людини і громадянина [6, с. 102]. Рішення КСУ можуть стосуватись і неправильного, всупереч змісту Основного закону, тлумачення суб'єктами правозастосування норм кримінального процесуального права. Окремий різновид правових позицій Конституційного Суду

Україні становлять ті, що викладені в окремих думках суддів Конституційного Суду України. Правореалізаційні правові позиції спрямовані на подолання недоліків правового регулювання, виявлених судовою практикою.

Слід підтримати позицію П. А. Комара, що у якості переконливого доказу вірного тлумачення і застосування норми права юридичні (правові) позиції Верховного Суду, Конституційного Суду України та Європейського Суду з прав людини, дають поштовх прийняттю відповідних передбачуваних судових рішень, а отже, слугують забезпеченню єдності судової практики [8, с. 39].

Висновки. На підставі вищевикладеного, можна стверджувати, що рішення Конституційного Суду України є важливими для розвитку доктрини у вітчизняному кримінальному та кримінальному процесуальному законодавстві. Скасування неконституційних положень Конституційним Судом України сприяє якості вітчизняного законодавства, реалізації правових принципів передбачуваності, верховенства права та пропорційності, ефективному захисту прав людини, є дуже важливим для подальшого підвищення ефективності судового розгляду шляхом дотримання розумних строків судового розгляду та забезпечення єдності судової практики. Рішення Конституційного Суду України здійснюють регуляторний вплив на здійснення кримінальної процесуальної діяльності, і є засобами усунення прогалин кримінального процесуального законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баулін Ю.В. Вплив рішень Конституційного Суду України на розвиток конституційної доктрини в галузі кримінального та кримінального процесуального права. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. № 1, 2014. С. 16-24.
2. Глинська Н. В. Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень: монографія. Київ: Істина. 2014. 588 с.
3. Глобук І.В., Пашковський М.І. Конституційно-юрисдикційний захист права людини на свободу: кримінально-процесуальний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 224 – 228.
4. Дунаєва Т.Є. Внесення змін у кримінальне процесуальне законодавство України як засіб покращення його якості в частині усунення прогалин. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. № 3 (79). С. 41–47.
5. Дунаєва Т.Є. Рішення Конституційного Суду України щодо окремих положень КПК України у забезпеченні пропорційності. *Застосування в національному судочинстві стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 22 жовтня 2021 року)*. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2021. С. 75-77.
6. Забарний М. Рішення Конституційного Суду України та Європейського Суду з прав людини у механізмі подолання прогалин кримінального процесуального права України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*, December, 2016. P. 101-104.
7. Комар П. А. Роль судової правотворчості в утвердженні принципу верховенства права: дис. ... доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право». Вінниця, 2021. 242 с.
8. Комар П.А. Система джерел права та система законодавства: сучасний стан поняттєво-категоріального апарату і принципів правозастосування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 3. С. 36-40.
9. Крайник Г.С., Дунаєва Т.Є. Якість кримінального процесуального законодавства України, яке регулює підстави та порядок застосування застави. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. № 3 (91). С. 102 – 117.
10. Панов М. Доктрина кримінального права України: значення для науки і практики кримінального законотворення та правозастосування. *Право України*. 2020. № 2. С. 11-16.
11. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 11.10.2021).
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої ст. 315 КПК України від 23 листопада 2017 р. № 1-р/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#Text> (дата звернення: 11.10.2021).
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 171² Кодексу адміністративного судочинства України від 8 квітня 2015 р. № 3-рп/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15#Text> (дата звернення: 11.10.2021).
14. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої ст. 216 КПК України від 24 квітня 2018 р. № 3-р/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-18#Text> (дата звернення: 11.10.2021).
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Ковтун Марини Анатоліївни, Савченко Надії Вікторівни, Костоглодова Ігоря Дмитровича, Чорнобука Валерія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) «положення частини п'ятої ст. 176 КПК України від 25 червня 2019 р. № 7-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-19#Text> (дата звернення: 11.10.2021).
16. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Глушенка Віктора Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої ст. 392 КПК

України від 13 червня 2019 р. № 4-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-19#Text> (дата звернення: 11.10.2021).

17. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої ст. 307, частини третьої ст. 309 КПК України від 17 червня 2020 р. № 4-р(П)/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va04p710-20> (дата звернення: 11.10.2021).

18. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою Татькова Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини п'ятої ст. 190, пункту 1 частини першої, частини третьої ст. 309 КПК України від 17 березня 2020 р., № 5-р/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-20#Text> (дата звернення: 11.10.2021).

19. Рябчинська О.П. Додаткові підстави кримінально-правової кваліфікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2014. № 12. Т. 2. С. 99–103.

20. Шило О.Г., Глинська Н.В. Правові засоби забезпечення єдності застосування кримінального процесуального закону. *Вісник Національної академії правових наук України / редкол.: В.Таций та ін.* Харків: Право, 2020. № 2. Т. 27. С. 210 – 228.

21. Hildebrandt M. Understanding law and the rule of law: a plea to augment CS curricula. *Communications of the ACM*. May 2021, Vol. 64, Issue 5. P. 28–31. URL: <https://cacm.acm.org/magazines/2021/5/252172-understanding-law-and-the-rule-of-law/fulltext> (дата звернення: 11.10.2021).

22. Pankevych I., Sofinska I. The Constitutional Court of Ukraine as the main actor in safeguarding of the Constitution. *Juridical Tribune*. Vol. 9. Special Issue. October, 2019. P. 77–92.

REFERENCES

1. Baulin Yu.V. The impact of decisions of the Constitutional Court of Ukraine on the development of constitutional doctrine in the field of criminal and criminal procedural law. *Bulletin of the Southern Regional Center of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2014. № 1. P. 16-24.

2. Glynska N.V. Conceptual principles of determining and ensuring standards of good quality of criminal procedural decisions: a monograph. Kyiv: The Istyna. 2014. 588 p.

3. Glovyuk I.V., Pashkovsky M.I. Constitutional-jurisdictional protection of the human right to freedom: criminal procedural aspect. *Legal scientific electronic journal*. 2019. № 4. P. 224–228.

4. Dunaieva T. Making alteration into ukrainian criminal adjective legislation as a means of the improvement of its quality in the part of removal shortcomings. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*. 2017. № 3 (79). P. 41–47.

5. Dunaieva T. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine on certain provisions of the CPC of Ukraine in ensuring proportionality. *Application of the standards of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 in national proceedings: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (Khmelnysky, October 22, 2021)*. - Khmelnytsky: Khmelnytsky University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, 2021. P. 75-77.

6. Zabarny M. Decisions of the Constitutional Court of Ukraine and the European Court of Human Rights in the mechanism of overcoming gaps in criminal procedural law of Ukraine. *Journal of National Jurisprudence: Theory and Practice*, December, 2016. P. 101-104.

7. Komar P.A. The role of judicial lawmaking in establishing the rule of law: diss. ... the doctor of philosophy in the field of knowledge 08 "Law" on a specialty 081 "Law". Vinnytsia, 2021. 242 p.

8. Komar P.A. The system of sources of law and the system of legislation: the current state of the conceptual and categorical apparatus and principles of law enforcement. *Comparative and analytical law*. 2019. № 3. P. 36–40.

9. Krainyk H., Dunaieva T. The quality of criminal procedural legislation of Ukraine, which regulates the grounds and procedure of application of the bail. *Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*. 2020. № 3 (91). P. 102–117.

10. Panov M. The doctrine of criminal law of Ukraine: significance for the science and practice of criminal law and law enforcement. *Law of Ukraine*. 2020. № 2. P. 11-16.

11. On the Constitutional Court of Ukraine: Law of Ukraine of July 13, 2017 № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (access date: 11.10.2021).

12. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of the third sentence of part three of Art. 315 of the CPC of Ukraine of November 23, 2017 № 1-r / 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17#Text> (access date: 11.10.2021).

13. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional petition of the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine on the constitutionality of the provisions of the second part of Article 171-2 of the Code of Administrative Procedure of Ukraine of April 8, 2015 № 3-рр / 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-15#Text> (access date: 11.10.2021).

14. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional petition of the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with part six of Art. 216 of the CPC of Ukraine of April 24, 2018 № 3-r / 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-18#Text> (access date: 11.10.2021).

15. Judgment of the Constitutional Court of Ukraine in the case of constitutional complaints of Kovtun Maryna Anatoliivna, Savchenko Nadiya Viktorivna, Kostoglodov Ihor Dmytrovych, Chornobuk Valeriy Ivanovych on compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) "provisions of part five of Art. 176 of the CPC of Ukraine of June 25, 2019 № 7-r / 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-19#Text> (access date: 11.10.2021).

16. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional complaint of Glushchenko Viktor Mykolayovych regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of part two of Art. 392 of the CPC of Ukraine of June 13, 2019 № 4-r / 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-19#Text> (access date: 11.10.2021).
17. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on the constitutional complaint of Pleskach Vyacheslav Yuriyovych on the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) of certain provisions of part three of Art. 307, part three of Art. 309 of the CPC of Ukraine of June 17, 2020 № 4-r (II) / 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va04p710-20> (access date: 11.10.2021).
18. Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case of the constitutional complaint of Tatkov Viktor Ivanovych regarding the compliance of the Constitution of Ukraine (constitutionality) with certain provisions of part five of Art. 190, item 1 of part one, part three of Art. 309 of the CPC of Ukraine of March 17, 2020, № 5-r / 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-20/#Text> (access date: 11.10.2021).
19. Ryabchynska O.P. Additional grounds for criminal qualification. *Scientific Bulletin of the International Humanities University*. Ser.: Jurisprudence. 2014. № 12. T. 2. P. 99–103.
20. Shylo O.H., Glynska N.V. Legal means to ensure the unity of application of the criminal procedure law. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine* / editor: V. Tatsiy and others. Kharkiv: Pravo, 2020. № 2. Vol. 27. P. 210–228.
21. Hildebrandt M. Understanding law and the rule of law: a plea to augment CS curricula. *Communications of the ACM*. May 2021, Vol. 64, Issue 5. P. 28–31. URL: <https://cacm.acm.org/magazines/2021/5/252172-understanding-law-and-the-rule-of-law/fulltext> (date of application: 11.10.2021).
22. Pankevych I., Sofinska I. The Constitutional Court of Ukraine as the main actor in safeguarding of the Constitution. *Juridical Tribune*. Vol. 9. Special Issue. October, 2019. P. 77–92.